

Concepció Mayolas va néixer el 7 de desembre de 1891 al si d'una família premianenca que, per raons de feina, canviava sovint de residència. Això explica que nasqués a Pineda de Mar, on un parent havia obert una fàbrica. Sempre, però, van mantenir un lligam estret amb Premià de Mar, on la Conxita es va casar el 1912 amb en Josep Martí Rementol. Van tenir deu fills.

La Concepció era una adolescent quan arreu del país emergia el catalanisme cultural i polític. Durant la Setmana Tràgica no devia ser indiferent als fets de Premià amb la detenció de l'alcalde Domingo Casas o l'execució posterior de Ferrer i Guàrdia. Mayolas vivia al carrer de la Riera quan el setembre de 1923 es va celebrar el canvi del nomenclàtor en honor a Àngel Guimerà, prohoms de la Renaixença, i es devia entusiasmar amb l'alcalde Pere Màrtir Petit Mayolas, cosí del seu pare, quan el 14 d'abril de 1931 proclamà la República des del balcó de l'Ajuntament. Contactes personals amb Francesc Macià explicarien el padrinatge amb la seva neta, Catalunya Curet Martí.

D'aquestes possibles influències no en tenim proves concloents, però ens permeten endevinar el perfil d'una activista progressista i catalanista. Les conviccions polítiques de Concepció Mayolas obeeixen a les vivències i circumstàncies personals d'una dona d'extracció humil i amb consciència nacional i de classe.

No tenim constància de cap implicació social o política de Mayolas abans de la Guerra Civil. No es va presentar a les eleccions municipals de 1934, però el 15 d'octubre de 1936 esdevingué la primera dona en la història de Premià de Mar que entrava a l'Ajuntament. Ho va fer com a consellera de Sanitat i Assistència Social designada per Esquerra Republicana de Catalunya, partit hegemònic al poble. Si ERC triava una persona per al Consell Municipal era perquè garantia solvència en la gestió pública, a més d'una lleialtat contrastada. Tractant-se d'una dona, els requisits encara eren més exigents.

A partir d'octubre de 1936 les actes municipals reflecteixen l'activitat del govern. S'hi aproven factures pendents i hi ha debats ideològics. Tot són proclames a favor de la República i de la lluita antifeixista; alguns reivindiquen la revolució social. Al Consell Municipal local no hi ha gaire planificació, però sí criteris –divergents– sobre les polítiques públiques. A això cal afegir-hi la gestió complexa d'un govern immers en un escenari ple

d'assassinats, incautacions, col·lectivitzacions, robatoris i deslleialtats entre socis (CNT), a més d'escassetat d'aliments i medicines.

Mayolas assumeix la responsabilitat del seu càrrec en el control de la qualitat de l'aigua, en la instal·lació d'un crematori, en la millora de l'escorxador, en la contractació de professionals de la salut pública, en la transformació del Casal Benèfic en hospital municipal, en la subvenció de la medicació de beneficència, en la protecció i vacunació de la població escolar i en l'atenció als primers refugiats.

Totes aquestes actuacions posen de manifest la determinació de la consellera per abordar els problemes del seu negociat. Durant sis mesos exerceix amb l'autoritat que li confereix el càrrec i amb el caràcter imprescindible que li cal a una dona en un entorn masculí. El lideratge ferm i una acció política rellevant contrasten amb el perfil baix d'altres conselleres.

Mayolas presenta la dimissió el 19 d'abril de 1937 «*per moltes raons que ací no creu del cas detallar (...)*» L'opinió pública d'aquell temps no aprovava que una mare de família estigués compromesa políticament, i enmig d'una guerra la política era una tasca doblement difícil per a una dona, per molt d'esquerres que fossin els companys de govern. Raons? Això és només una hipòtesi i potser una raó insuficient.

Mayolas manté ferm el compromís amb la causa republicana i s'adhereix a *La Dona a la Reraguarda*, una entitat creada per la Generalitat amb seu a diverses poblacions per fer jerseis per als soldats del front, recaptar donatius per a les víctimes del feixisme i recollir aliments per a les famílies necessitades.

El 27 de gener de 1939 la Divisió Littorio desfila pels carrers de Premià de Mar. Alguns veïns marxen a l'exili; la majoria es queden. És el cas de Concepció Mayolas, que el 12 d'abril és detinguda per la Guàrdia Civil i tancada a la presó.

Quatre delators acusen Mayolas de propagandista del Front Popular, de participar contra el *Glorioso Movimiento*, de robar, de cooperar en la destrucció d'imatges religioses, d'incitar a la revolució o de «*ser roja en toda la extensión de la palabra.*» Per contra, el Dr. Martí Casas, l'industrial i futur alcalde Ricard Font Manent i altres autoritats franquistes declaren a favor de la processada. L'instructor de l'expedient troba versemblants les acusacions, però menysté els testimonis de la defensa perquè se cenyeixen a l'àmbit privat. Concepció Mayolas i Reig és jutjada «*por auxilio a la rebelión militar*» en un consell de guerra que té lloc el 6 de setembre de 1939. El dia 8 ingressa a la presó de dones de Les Corts per passar-hi els propers quinze anys de la seva vida.

El setembre de 1940 Mayolas recull nous testimonis favorables de Premià de Mar; les mateixes que abans del judici, a més de l'industrial Salvador Serra o el pintor Joan Font, els quals consideren Mayolas una dona treballadora, honorable i gens partidària de violències. Ella mateixa demana la llibertat al·legant que té deu fills i el marit malalt. El 2 de juliol de 1941, el BOE publica l'ordre que li concedeix la llibertat condicional. La família Martí Mayolas es retroba a Premià de Mar després de dos anys llargs de separació forçosa. La Conxita té cinquanta anys. El setembre de 1949 el dictador Franco li concedeix l'indult.

El padró de 1965 localitza una reduïda família Martí Mayolas en un pis del carrer *18 de Julio*. Amb el matrimoni gran hi conviuen el seu fill Baltasar, la muller i dos infants. El 5 de desembre de 1966 Concepció Mayolas i Reig mor a casa per una insuficiència cardíaca. A l'esquela demanen a Déu que no lliuri la seva ànima *a mans de l'enemic*. La làpida del cementiri recull el seu nom sencer i en català, la data de defunció amb una creu i les inicials E P R (*En Pau Reposi*). El seu marit morirà quatre anys després.

El juliol de 2017 el Parlament de Catalunya aprova la Llei de reparació jurídica de les víctimes del franquisme que declara nul·les totes les causes i sentències del règim dictatorial. Els nets reben un certificat de Carles Mundó, conseller de Justícia, comunicant-los la nul·litat del procés repressiu obert l'abril de 1939 contra la seva àvia.

Toni Civit Rey, abril de 2024